

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Nazwisko autorki: mgr Izabela Kamińska-Jatczak

Temat pracy: *Tożsamość profesjonalna w narracjach asystentów rodziny*

Promotor pracy: prof. zw. dr hab. Ewa Marynowicz-Hetka

Przeprowadzone badania koncentrowały się na zagadnieniu tożsamości profesjonalnej asystentów rodziny. Przyjęty przedmiot badawczy był rozpatrywany z teoretycznego punktu widzenia, na który składają się założenia transwersalnej analizy aktywności Jeana-Marie Barbiera oraz stanowiska Anselma Straussa i Ervinga Goffmana, podkreślających wpływ Innego na proces konstruowania tożsamości. Zgodnie z przyjętym sposobem rozumienia, tożsamość profesjonalna była analizowana jako tożsamość podmiotu działającego, która wyraża się poprzez aktywność i jest nierozzerwalnie z nią związana. Jest to w dużej mierze aktywność adresowana do Innego pełniącego funkcję „zwierciadła”, przez pryzmat którego podmiot działający – asystent rodziny, konstruuje reprezentacje o sobie.

W badaniach została zastosowana nienormatywna koncepcja profesjonalizmu Jeana-Marie Barbiera, której podstawowym założeniem jest to, że praktyk staje się profesjonalistą wówczas, gdy potrafi swojemu otoczeniu zdać relację z tego co robi. W prowadzonej analizie nie tyle istotne było według jakich kryteriów asystenci rodziny mogą być uznani za profesjonalistów, ale to, jakie reprezentacje na temat siebie jako podmiotu działającego przekazują w swoich narracjach.

Rozprawa doktorska miała na celu analizę przejawów procesu konstruowania tożsamości podmiotu działającego, co ukierunkowało sformułowanie głównego problemu badawczego. Ze względu na przyjęte założenia paradygmatu interpretatywnego i wynikającą z nich jakościową orientację badawczą, w toku analizy wyłaniały się kolejne pytania szczegółowe dotyczące: charakterystycznych wyrazów aktywności i ich usytuowania kontekstowego, wymiaru ontologicznego przypisywanej tożsamości oraz sytuacji interpretowanych jako wymagające autoidentyfikacji, a także strategii dyskursywnych służących określeniu siebie jako asystenta rodziny.

Zastosowana metodyka postępowania badawczego pozwalająca na rozwiązywanie stawianych problemów badawczych polegała na analizie narracyjnej służącej przeniesieniu interpretacji zebranych narracji na głębszy poziom rozumienia i wglądu. W tym celu wykorzystana została procedura kodowania zaczerpnięta z teorii ugruntowanej, głównie

w opracowaniu Kathy Charmaz. Materiał badawczy został pozyskany za pomocą techniki wywiadu narracyjnego przeprowadzonego zgodnie z procedurą wskazaną przez Fritza Schütze. Przeanalizowane zostało trzynaście wywiadów narracyjnych uprzednio poddanych szczegółowej transkrypcji. Ze względu na zasadę stworzenia optymalnej, przychylniej atmosfery dla sytuacji wywiadu, narratorzy wskazywali lokalizacje sytuacji badawczej, dlatego teren badań obejmował zarówno sferę publiczną (pokój asystentów w ośrodku pomocy społecznej), jaki i sferę prywatną (miejsce zamieszkania asystenta bądź badaczki).

Przedstawiona w pracy interpretacja analityczna odnosi się do dwóch rodzajów przejawów procesu konstruowania tożsamości podmiotu działającego związanych z wyrażaniem siebie oraz identyfikowaniem siebie poprzez aktywność.

Wnioski dotyczące wyrażania siebie poprzez aktywność formułowane były na podstawie materiału narracyjnego zawierającego reprezentacje dotyczące wyrazów aktywności asystentów rodziny (linii i sposobów aktywności, typów ekspresji, logik rozumowania). Takie reprezentacje często były połączone z reprezentacjami siebie uwzględniającymi antycypowany odbiór Innego, najczęściej byli to członkowie rodzin do których asystenci adresowali swoje aktywności. Interpretacja przejawów wyrażania siebie poprzez aktywność, na najwyższym poziomie abstrakcji, została przeprowadzona w celu sformułowania wniosków dotyczących przebiegu procesu utożsamienia podmiotu działającego, który umożliwia przypisanie mu określonej tożsamości na podstawie interpretacji jego stylu i funkcji aktywności.

Na temat procesu identyfikowania siebie poprzez aktywność wnioskowano na podstawie autodefinicji ujawniających reprezentacje aktywności połączone z reprezentacjami tożsamościowymi, które jako całość stanowiły reprezentacje siebie jako podmiotu działającego wyrażającą sens komunikowanego doświadczenia. W toku analizy, istotne okazało się również zrozumienie kontekstów sytuacyjnych odczuwanych przez asystentów, jako obligujących do podjęcia dyskursywnego aktu identyfikacji adresowanego do Innego. Interpretacja analityczna umożliwiła opisanie strategii dyskursywnych, za pomocą których asystenci identyfikowali siebie jako podmioty działające oraz dwóch typów sytuacji rozpoznawanych przez narratorów, jako wymagających autoidentyfikacji.

Praca składa się z dwunastu rozdziałów, wstępu, zakończenia, bibliografii oraz spisu rysunków. Pierwsze cztery rozdziały prezentują przyjęte założenia teoretyczne dotyczące pojęć kluczowych zawartych w tytule rozprawy – rozumienia tożsamości profesjonalnej, asystenta rodziny jako podmiotu działającego, problematyki tożsamości z punktu widzenia modelu interakcyjnego oraz uznania wywiadów narracyjnych za narracje przez pryzmat

których można analizować przejawy procesu konstruowania tożsamości profesjonalnej. Rozdział piąty przedstawia podstawy metodologiczne przeprowadzonych badań wzbogacone o refleksję nad subiektywnością badaczki oraz rozważania krytyczne nad zrealizowanym projektem badawczym. Rozdział szósty ukazuje wybrane założenia transwersalnej analizy aktywności Jeana-Marie Barbiera oraz społecznej organizacji pracy Anselma Straussa i jego współpracowników wykorzystane w rozdziałach empirycznych. Rozdziały: siódmy, ósmy, dziewiąty, dziesiąty ukazują zróżnicowanie aktywności asystentów ukierunkowanych na informacje, kontakt, odczucia oraz aktywności adresowanych do określonych członków rodziny, na tle których rysuje się odmiennosc asystentów jako podmiotów działających. Rozdział jedenasty dotyczy przejawów procesu identyfikowania siebie jako podmiotu działającego. Rozdział dwunasty stanowi syntezę analityczną ukierunkowaną na przejawy konstruowania tożsamości profesjonalnej takie jak: styl aktywności, funkcje aktywności, postaci autodefinicji, akty definiowania oraz zawiera namysł na dynamikę przebiegu procesu konstruowania tożsamości podmiotu działającego w wymiarze społecznym.

Przeprowadzone badania, zgodnie z założonym celem praktycznym, mogą być zastosowane w polu działania związanym z ukierunkowywaniem, mobilizowaniem aktywności mentalnej wspierającej rozwój profesjonalny. Ze społeczno-pedagogicznego punktu widzenia, chodzi o aktywność pogłębiającą zdolność do samookreślenia siebie jako podmiotu działającego zwiększającą świadomości racji własnego działania, przypisywanych mu sensów i znaczeń oraz specyfiki własnego w nim uczestnictwa (przyjmowanej orientacji). Wyniki przeprowadzonych badań mogą zostać spożytkowane jako swoista matryca analityczna stanowiąca propozycję ram namysłu nad własną praktyką działania, co może okazać się przydatne na przykład w obszarze superwizji w polu pracy socjalnej.